

HYVIL

Infotilaisuus uudesta vammaispalvelulaista

Sami Uotinen ja Jaana Viemerö

9.1.2025

Infotilaisuus uudesta vammaispalvelulaista - Ohjelma

- Tilannekatsaus
 - Tilanne 9.1.2025
 - Voimaantulo
 - Siirtymäsäännökset
- Soveltamisala ja sen muutokset
- Erityishuoltolaki jatkossa
- Tiedotteita ja infotilaisuuksia
- Kysymyksiä

Asian käsittely

Vammaispalvelulaki

- HE 191/2022 annettiin 22.9.2022
- StV:n mietintö 17.2.2023 (52/2022)
- Eduskunnan vastaus EV 328/2022 ja säädöskokoelma 675-680/2023

Voimaantulon lykkääminen

- HE 9/2023 annettiin Eduskunnalle 31.8.2023
- Eduskunta hyväksyi lait 27.9.2023 (EV 7/2023 vp)
- SädK 953-958/2023

Soveltamisalan tarkentaminen

- HE 122/2024 annettiin 23.9.2024
- StVM 28/2024 (PeVL 44/2024)
- EV 188/2024 ja SädK 1075-1076/2024

Uudet ja muutetut lait

- Vammaispalvelulaki (675/2023)
- Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muutokset
- Sosiaalihuoltolain muutokset
- Asiakasmaksulain muutokset
- Mielenterveyslain muutokset (rikoksista syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto ja rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta) ja
- Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muutokset (kumotaan viittaus sopeutumisvalmennukseen)

Voimaantulo

- Uusi vammaispalvelulaki, sosiaalihuoltolain muutokset, erityishuoltolain muutokset, asiakasmaksulain muutokset, mielenterveyslain muutokset ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muutokset **tulivat voimaan 1.1.2025.**

Siirtymäsäännökset

- **Vammaispalvelulaki 42 §**
- Erityisen osallisuuden tuen tuntimäärä vuonna 2025 vähintään 10 tuntia kuukaudessa, vuonna 2026 vähintään 20 tuntia ja vuonna 2027 vähintään laissa säädetty määrä eli 30 tuntia.
- Uuden vammaispalvelulain voimaan tullessa vireillä olleet hakemukset on käsiteltävä noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
- Uuden vammaispalvelulain voimaan tullessa vireillä ollut muutoksenhakuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Siirtymäsäännökset

- Kumotun lain (vanha vammaispalvelulaki) perusteella tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaantulosta.
- Päätökset on kuitenkin saatettava tämän lain mukaisiksi:
 - **vammaisen henkilön aloitteesta aina** tai
 - **hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.**
- Taloudelliseen tukeen hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle liittyvät euromäärät (33 § 2 ja 3 momentti) vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2024 tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Mainitut euromäärät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna 2026, ja tarkistettut euromäärät tulevat voimaan vuoden 2027 alusta.

Siirtymäsäännökset

- **Erytishuoltolain muutokset**
- Tämän lain voimaan tullessa vireillä olleet hakemukset on käsiteltävä noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
- Tämän lain voimaan tullessa vireillä ollut muutoksenhakuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
- Erytishuolto-ohjelmaan saa hakea muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
 - "Voimaantulosäännöksen 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että erityishuolto-ohjelmaan saa hakea muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. **Säännös on tarpeen tilanteissa, joissa hakemus on saapunut ennen lakiuudistuksen voimaantuloa ja päätös erityishuolto-ohjelmasta tehdään lakiuudistuksen tultua voimaan.**"

Siirtymäsäännökset

- Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehdyt päätökset ovat voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaantulosta.
- Päätökset on kuitenkin saatettava tämän lain voimaan tultua voimassa olevan lainsäädännön mukaisiksi
 - **vammaisen henkilön aloitteesta aina tai**
 - **hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.**
- Edellä säädetyistä poiketen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehty **päätös kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta on voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan.**

Siirtymäsäännökset

Asiakasmaksulain muutokset

- Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella vammaiselle henkilölle määrätty asiakasmaksu ja palvelun maksuttomuus ovat voimassa maksua tai palvelua koskevaan päätökseen merkityn voimassaoloajan tai kunnes vammaisen henkilön päätökset saatetaan vammaispalvelulain tai kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisiksi, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaan tulosta.
- Asiakasmaksut peritään tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti palveluita koskevien päätösten voimassaoloajan.
- Tämän lain voimaan tullessa vireillä ollut asiakasmaksuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Siirtymäsäännökset

- Hengityshalvauspotilaan hoito tulee järjestää tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella kolme vuotta tämän lain voimaan tulosta, kuitenkin enintään siihen asti, kun hengityshalvauspotilaan palvelut päätetään henkilön omasta pyynnöstä järjestää aiemmin muulla tavalla.
- Kun hengityshalvauspotilaan hoito järjestetään tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella, hoito ja ylläpito sekä hoitoon liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia, ja ylläpitokorvausta on maksettava samoin perustein kuin tämän lain voimaan tullessa. Tältä ajalta ei ole oikeutta saada vammaispalvelulain 33 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea.

Erityishuoltolaki jatkoissa

Yleistä

- Erityishuoltolain säännöksiä laajalti kumotaan tai muutetaan
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta jää 1.1.2025 lukien kuitenkin voimaan, mutta palvelut järjestetään muiden lakien perusteella
- Erityishuoltolain perusteella tehdään jatkossa vain päätökset erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta, rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä sekä tahdosta riippumattomasta erityishuollosta (HE s. 215)
- Erityishuolto-ohjelmaa ei jatkossa tehdä

Erityishuoltoon kuuluu 2 §

- **Vaativa moniammatillinen tuki**
(vammaispalvelulain 16 §) jota toteutetaan
 - 9 §:ssä tarkoitetussa vaativan moniammatillisen tuen yksikössä osana ympärivuorokautista palveluasumista, laitospalveluja tai kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoidoa
- Vaativan moniammatillisen tuen yksikössä suoritettavat **tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset**
- Vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä **työtoiminta ja päivätoiminta**

Uusi vammaispalvelulaki, soveltamisala

Valiokunnan mietintö StVM 28/2024 vp

”Sosiaali- ja terveysvaliokunta kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä. Valiokunta kuitenkin ehdottaa jäljempänä tässä mietinnössä, että lakiehdotuksesta poistetaan 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Perustuslakivaliokunta piti säännöksen täsmentämistä edellytyksenä sille, että laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta toteaa, että ottaen huomioon lain suunniteltu voimaantulo vuoden 2025 alusta ja talousarvioesitykseen liittyville esityksille asetettu määräaika perustuslakivaliokunnan esittämiä täsmennyksiä säännökseen ei ollut mahdollista tehdä eduskuntakäsittelyn aikana”.

- *”Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena säilyttää vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Myös voimassa olevan vammaispalvelulain, kehitysvammalain ja jo hyväksytyyn vammaispalvelulain lähtökohtana on lain toissijaisuus. Aiempaan oikeustilaan nähden esitys ei muuta myöskään sitä, että henkilön tulee täyttää vammaispalvelulain soveltamisalassa määritellyt ja palvelukohtaiset myöntämiskriteerit. Tavoitteena on parantaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta tarvittaessa positiivisena erityiskohteluna siten, että erityislain perusteella myönnetään palveluja niille asiakkaille, joiden oikeudet eivät toteudu ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen avulla. Valiokunta korostaa esityksen (s. 51) tavoin, ettei yhdenvertaisuus toteudu siten, että tarjotaan kaikille samaa tai saman lain mukaista palvelua, vaan palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan henkilön yksilöllinen palvelutarve. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esille huoli ensisijaisen lainsäädännön mukaisten määrärahasidonnaisten palvelujen saatavuudesta, etenkin julkisen talouden vaikea tilanne huomioon ottaen. Valiokunta painottaa, että hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain perusteella velvollisuus järjestää myös yleislainsäädännön mukaiset palvelut asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Hyvinvointialue vastaa viimekädessä siitä, että asiakkaat saavat perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettut riittävät sosiaali- ja terveystalvet. Perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu kuitenkin valtion vastuu huolehtia siitä, että hyvinvointialueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään”.*

Elämänvaiheessa tavanomainen tarve

”Valiokunta toteaa, että vammaispalvelulakiin ehdotettuun 2 §:n 3 momenttiin kytkeytyvät valtiosääntöoikeudelliset ongelmat liittyvät kysymyksiin, jotka tulisi ratkaista eduskuntakäsittelyn sijaan osana ministeriötasolla tapahtuvaa huolellista perusvalmistelua. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon lain voimaantulo 1.1.2025 alkaen valiokunta ehdottaa, että 3 momentti poistetaan lakiehdotuksesta.

Valiokunta korostaa, että nimenomaisen elämänvaiheita koskevan säännöksen poistaminen soveltamisalapykälästä ei tarkoita sitä, ettei asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä tule ottaa huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne. Esityksen (s. 71) mukaan säännös pohjautuu aikaisemman lainsäädännön soveltamiskäytännössä palvelutarpeen arviointia jo ohjanneisiin periaatteisiin, jotka on tunnistettu myös oikeuskäytännössä. Lisäksi valiokunta painottaa, että soveltamisalasäännökseen tehdyt muut tarkennukset ensisijaisen lainsäädännön ja vammaispalvelulain suhteesta sekä jäljempänä käsiteltävät asiakasmaksuja koskevat muutokset korostavat vammaispalvelun toimeenpanoa erityislakina”.

Laki vammaispalvelulain muuttamisesta (1075/2024)

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön (1 ja 2 mom.)

Tätä lakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitettut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä. Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 ja 5 §:ssä.

Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella.

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön (3 ja 4 mom.)

Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään.

Sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä säädetään maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, 2 momentissa tarkoitetun lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

27 § Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Työtoimintaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n 3 momentissa säädetään.

29 § Liikkumisen tuen toteuttamistavat

Vammaisen henkilön liikkumisen tuki voidaan toteuttaa: 1) kuljetuspalveluna; 2) henkilökohtaisen avun avulla; 3) saattajan avulla; 4) antamalla 32 §:ssä tarkoitettuna taloudellisena tukena henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo; 5) myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan 32 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea; 6) muulla soveltuvalla tavalla.

37 § Valvonta

Omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 4 ja 5 luvussa.

38 § Vammaispalveluista perittävät maksut

Tämän lain mukaan järjestettävistä erityispalveluista perittävistä maksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa.

— Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Soveltamisalaan liittyvät keskeisimmät muutokset edelliseen vammaispalvelulakiin (380/1987) verrattuna

Vammaisen henkilön määritelmä

- Nyt 2 §:ssä "Tätä lakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat **vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta** välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä".
- Aiemmin 2 §: "Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa **henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia** suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista".

Asiakkaan etu, SHL 4 §: "Asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta määrättävää maksua. Sosiaalipalveluista perittävistä maksuista säädetään erikseen".

Ns. ikääntymisrajauksen sekä vaikeavammaisuuden käsitteen puuttuminen

- Aiemmin 8 § 2 mom: "Hyvinvointialueen on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista".
- Aiemmin 8 c § 3 mom: "Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen 1 momentissa tarkoitetuista toiminnoista eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista".

Linkkejä

- [HE 122/2024 vp](#)
- [PeVL 44/2024 vp](#)
- [StVM 28/2024 vp](#)
- <https://stm.fi/ajankohtaista/paatos?decisionId=3086>
- [Laki vammaispalvelulain muuttamisesta 1075/2024 - Sädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)
- <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja>
- [Vammaispalvelulain soveltamisalaan tarkennuksia - Sosiaali- ja terveysministeriö](#)
- <https://www.hyvil.fi/neuvontapalvelut/neuvontapyyntolomake/>

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI ÖV
ÄL **HYVIL** FÄ
RDS OMR
ÅDESBOL
AGET